

Carmen Bernis, *Trajes y modas en la España de los Reyes católicos*, t. I: *Los mujeres*, Madrid 1978, ss. 103, ryc. 127 + 4 barwne; t. II: *Los hombres*, Madrid 1979, ss. 175, ryc. 128 + 4 barwne.

Autorka jest jedyną badaczką historii ubioru hiszpańskiego, poza zajmującymi się strojem ludowym etnografkami. Uprzednio wydała historię ubioru hiszpańskiego w średniowieczu i za Karola V czyli do roku 1560. W kolejnej swej pracy Carmen Bernis zajęła się przede wszystkim ubiorem dworskim. Wykorzystała przy tym niezwykle starannie zestawiony i zinterpretowany materiał ikonograficzny. Autorka dotarła również do nielicznych zachowanych ubiorów lub ich fragmentów.

Nie pominęła też dość bogatych, przeważnie wydanych drukiem, źródeł pisanych (np. przepisy przeciw zbytkowi). Carmen Bernis niezwykle precyzyjnie wyróżnia wpływy obce — francuskie, włoskie i arabskie związane z ubiorem Morysków, widoczne w poszczególnych częściach ubiorów i dodatków do nich, a zwłaszcza w nakryciach głowy i obuwiu. Zarazem zwraca uwagę na typy ubiorów charakterystyczne dla Hiszpanii, które następnie rozpowszechniły się w modzie europejskiej. Należą do nich fortugały rozszerzające spódnice kobiece w ich pierwszej wersji z 1468 r., różne rodzaje kobiecych i męskich krez noszonych od 1492 r. i obuwia damskiego na grubych koturnach, zwanego *los chopinos*. W Hiszpanii buty takie („muły białogłowskie”) noszono już w 1477 r., podczas gdy pierwsza wzmianka o ich użyciu w Wenecji pochodzi z 1494 r. Poza tym Hiszpania wniosła do ubiorów europejskich różne typy okrągłych płaszczy męskich i mantylek kobiecych noszonych od 1458 r.

Opisy strojów męskich i kobiecych odznaczają się znaczną systematycznością. Autorka uwzględniła zbliżone typy okryć wierzchnich i nakryć głowy. Omawia także dość szczegółowo wszelkie dodatki. Wspomina również o używanych tkaninach, nie poświęcając jednak większej uwagi hiszpańskiej produkcji włókienniczej przeżywającej wówczas rozkwit, zwłaszcza gdy idzie o sukna i tkaniny jedwabne. Na tę koniunkturę wpłynęły ograniczenia celne wprowadzane przez królów katolickich, które zniósł później cesarz Karol V. Autorka, szczegółowo opisując ikonografię, ustala nazwy poszczególnych ubiorów. Podaje także ich słownikowe objaśnienia wraz z datami wprowadzenia poszczególnych ubiorów. Można jej zarzucać brak zainteresowania rozwojem krawiectwa hiszpańskiego, tak dobrze udokumentowanego pierwszymi podręcznikami, które ukazały się jednak dopiero w drugiej połowie XVI w. Brak także opisów ubiorów noszonych przez szersze rzesze ludności i w różnych regionach tak zróżnicowanego pod względem kultury materialnej i mentalności kraju. Zastrzeżenia te nie podważają jednak w niczym ustaleń tej monografii ubioru hiszpańskiego, w okresie poprzedzającym jego najsilniejsze wpływy w zachodniej i środkowej Europie. Monografia ta jest podstawą pozycją dla historyka ubiorów tej części Europy w drugiej połowie XV i pierwszej połowie XVI wieku. Ukazuje tworzenie się typu ubioru, który rozpowszechnił się w Europie jako moda hiszpańska.

I. Turnau